

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

Guidelines for Supporting the Elderly Tourist Groups in Religious Tourism Development in Si Sa Ket Province

สุดาภรณ์ สมัครผล¹

Sudaporn Samakphol¹

Received: 20 January 2023

Revised: 11 April 2023

Accepted: 19 July 2023

บทคัดย่อ

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่จังหวัดศรีสะเกษยังมีปัญหาทางด้านการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุให้ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ และ 3) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 30 คน 2) นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุชาวไทย จำนวน 400 คน 3) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน จำนวน 30 คน 4) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินศักยภาพ แบบสอบถาม และรายการประเด็นคำถาม การประชุมระดมความคิดเห็น วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา 10 แห่ง มีศักยภาพค่อนข้างสูง 3 แห่ง ศักยภาพปานกลาง 5 แห่ง และศักยภาพค่อนข้างต่ำ 2 แห่ง 2) นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 60 - 64 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาท่องเที่ยวเพื่อทำบุญไหว้พระหรืออธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เดินทางมาท่องเที่ยวร่วมกับครอบครัว โดยใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการเดินทาง รับรู้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวจากญาติหรือครอบครัว และนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการด้านความปลอดภัย อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

¹ อาจารย์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตศรีสะเกษ โทรศัพท์ 086-872-2998, อีเมล: Samakphol.cs@hotmail.com

¹ Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Thailand National Sports University Sisaket Campus Tel. 086-872-2998, Email: Samakphol.cs@hotmail.com

ความสะดวก และด้านสถานที่ 3) แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรช่วยกัน พัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะบูรณาการ เช่น ต้องเน้นการพัฒนาระบบความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและการบริการต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมทั้งพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ โดยจังหวัดศรีสะเกษจะได้ประโยชน์จากการนำแนวทางพัฒนาไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เชิงศาสนาเพื่อยกระดับขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ตามแผนพัฒนาจังหวัดและตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อไป

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงศาสนา, นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ, จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

The elderly are a tourist group likely to expand continuously, but Si Sa Ket province still has developmental problems and needed to raise and standardize the potential of tourism for supporting the elderly tourist groups, especially at religious attractions. Therefore, the purposes of the study were to (1) to investigate the potential of religious tourist attractions in Si Sa Ket province for supporting elderly tourist groups, (2) to explore elderly tourist groups behavior and needs in religious tourism in Si Sa Ket province, and (3) to propose guidelines for religious tourism development in Si Sa Ket province for supporting elderly tourist groups through using mixed methods research. The sample groups were composed of (1) 30 representatives from public sector, (2) 400 Thai elderly tourists, (3) 30 stakeholders including public and private organizations, and public sector, and (4) 7 expert advisory committees. The research instruments comprised a performance evaluation form, questionnaire, a series of questions on the issue and a brainstorming meeting. For data analysis, frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis were utilized. The results of this study revealed that (1) There were 10 religious tourist attractions, three of them had quite high potential, five of them had moderate potential, and two of them had quite low potential, (2) the elderly tourist group visiting for religious tourism in Si Sa Ket province was mostly female aged 60-64, was domiciled in the northeast region, aimed to visit for making merit and paying respect to Buddha or praying for holy blessings, preferred to take a trip at the weekend and they came to visit with their family by personal cars. Information perception of tourism derived from their relatives or families and they did not use any travel aid equipment. The elderly tourist group indicated their safety needs at the highest level, followed by the facility and the place respectively, 3) the guidelines for religious tourism development in Si Sa Ket province for supporting the elderly tourist group, public and private organizations, and public sector should work together to improve tourism in an integrated way. For example, they must focus on the development of safety system, basic facilities and other services for the elderly as well as organize tourism activities suitable for the elderly and develop the involved personnel to possess knowledge and understanding about the tourism management for the elderly. Si Sa Ket province would benefit from the application

of guidelines for the development to set a policy and plan to develop the religious attractions for upgrading its capacity for supporting the elderly tourists according to the provincial development plan and served the tourists' needs further.

Keywords: Religious tourism, elderly tourist group, Si Sa Ket province

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีการขยายตัวสูง มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ก่อให้เกิด การสร้างงานและการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่นเป็นอย่างมาก แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีหลากหลายรูปแบบและมีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงจริยธรรม การท่องเที่ยวสีเขียว เป็นต้น (ดารารัตน์ ภูธร, 2563, หน้า 69-71) ปัจจุบันรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมและเติบโตอย่างรวดเร็ว คือ “การท่องเที่ยวเชิงศาสนา” (ประเมษฐ์ พิชญ์พันธ์เดชา, 2561, หน้า 1) เป็นการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศจากค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าที่พัก ค่าอาหาร และในหลายพื้นที่เป็นกิจกรรมสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาด้วยแรงศรัทธา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่และเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ชนพล พรหมสูงษ์, 2562, หน้า 38-42) ดังนั้นวัดได้กลายเป็นอีกหนึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้คนต่างให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนั้นวัดยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงความมีอารยธรรม แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และจิตรกรรม เป็นสถานที่ที่ศาสนิกชนจะได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา (พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์, 2559, หน้า 35-43)

กลุ่มเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา คือ นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในทุกปี เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในกลุ่มอายุอื่นๆ โดยองค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ในปี พ.ศ. 2593 ผู้สูงอายุจะมีจำนวนถึง 2,092 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรโลก สำหรับประเทศไทยมีแนวโน้มสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเพิ่มจากร้อยละ 6.8 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 19.6 ในปี 2564 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564, หน้า 1) ประเทศไทยได้กำหนดลักษณะของผู้สูงอายุไว้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยมีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 “ผู้สูงอายุ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะมีรูปแบบพฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป มีศักยภาพในการใช้จ่ายสูง ใช้ระยะเวลาเดินทางท่องเที่ยวมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ ให้ความสำคัญต่อคุณภาพการบริการที่ดี คุ่มค่า ความพึงพอใจ ความปลอดภัยในด้านต่างๆ ใส่ใจดูแลสุขภาพ เลือกกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย มีความคิดรอบคอบ ก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ เนื่องจากเป็นวัยที่มีประสบการณ์ในการใช้ชีวิต (จิราวดี รัตน์ไพฑูรย์ชัย, 2557, หน้า 1) อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุก็มีข้อจำกัดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงความเสื่อมถอยของร่างกาย เช่น การมองเห็น การได้ยิน และการทรงตัว เป็นต้น ดังนั้นการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงต้องมีการศึกษารายละเอียดค่อนข้างมาก โดย

เฉพาะการเตรียมความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องและเหมาะสม กับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

จังหวัดศรีสะเกษ เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีร่องรอยความรุ่งเรืองของอารยธรรมขอมโบราณและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วพื้นที่ของจังหวัดศรีสะเกษถือเป็นจุดแข็งของจังหวัด โดยมีวัดที่มีชื่อเสียงสำคัญหลายแห่งอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่สำคัญและเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้สูงอายุสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก เช่น วัดไพรพัฒนา วัดสระกำแพงใหญ่ วัดมหาพุทธาราม และวัดพระธาตุเรืองรอง เป็นต้น (สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 25) วัดเหล่านี้มีทรัพยากรสำหรับการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรม และวิถีชีวิตของท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ รวมทั้งมีเรื่องราวที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของผู้ที่ปฏิบัติปฏิบัติชอบหรือที่เรียกกันว่า “เกจิอาจารย์” เช่น หลวงปู่สรวง หลวงปู่หมื่น และหลวงปู่เครื่อง นักท่องเที่ยวเชื่อว่าการได้มาสักการะจะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 4) จากการศึกษาแผนพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2561 - 2565 (ฉบับทบทวน ปี พ.ศ. 2565) พบว่า จังหวัดศรีสะเกษยังมีปัญหาทางการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน ส่วนใหญ่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัดในพระพุทธศาสนา ผู้ให้บริการยังไม่มีความพร้อมในการบริการแก่นักท่องเที่ยว สภาพถนนบางเส้นทางชำรุดทรุดโทรม ขาดการบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานเพื่อความสะดวกและปลอดภัยการจัดการขยะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวยังไม่ มี

ประสิทธิภาพ รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีอยู่อย่างจำกัด (สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 84-92)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ จึงได้ทำการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตลอดจนศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยนำผลการศึกษาที่ได้ไปสู่การเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนและท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ผู้ที่นับถือศาสนาต่างๆ จะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเดินทางไปประกอบพิธีกรรม การไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ (ศุภลักษณ์ อัครางกูร, 2555) ปัจจุบันวัดได้กลายเป็นอีกหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปวัดเพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา เยี่ยมชมหรือบูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน คุรุบาอาจารย์ และการปฏิบัติธรรม อีกทั้งวัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมท้องถิ่นและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย (พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์, 2559, หน้า 35-43) ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน เช่น วัด เจดีย์ สถูป ปรามังการ พระธาตุ 2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนาวิถีดอมน้อย เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549) การศึกษาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ในจังหวัดศรีสะเกษเป็นการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว เชิงศาสนาประเภทวัดที่มีพระพุทธรูปสำคัญ พระบรมสารีริกธาตุ และเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ซึ่งกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ได้กำหนดกรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านการจัดกิจกรรม 4) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 5) ด้านการประชาสัมพันธ์ 6) ด้านการประสานงานการพัฒนา การท่องเที่ยว 7) ก่อตั้งการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึง Dickman (1997) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ประการ ดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) สิ่งอำนวยความสะดวก 3) การเข้าถึง 4) ที่พัก 5) กิจกรรม นอกจากนี้ มนชนก จุลสิกขี (2562, หน้า 203-210)

ได้กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในพื้นที่ของวัดมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ 2) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) ด้านความปลอดภัย และ 4) ด้านการสนับสนุน อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวหลักที่รวมเอาสินค้าและบริการไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งส่วนผสมผลิตภัณฑ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่จะสามารถปรับปรุงเพื่อสร้างความพึงพอใจและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว มีดังนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ณ แหล่งท่องเที่ยว 4) กิจกรรมการท่องเที่ยวและกีฬา 5) การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว 6) ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2554, หน้า 66) ดังนั้นการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่จะนำมากำหนดเป็นแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะประกอบไปด้วย 10 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการเข้าถึง 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการจัดกิจกรรม 7) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 8) ด้านการประชาสัมพันธ์ 9) ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 10) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผู้สูงอายุกับการท่องเที่ยว

ประเทศไทยได้กำหนดลักษณะของผู้สูงอายุไว้ว่าเป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป สอดคล้องกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 องค์การสหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก และชมรมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยที่ระบุผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตามปฏิทินตั้งแต่ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป (ภารดี นานาศิลป์, 2558, หน้า 157-158) นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นกลุ่มที่

มีทั้งเวลาและเงิน แต่สุขภาพก็จะเริ่มทรุดโทรมไปตามลำดับ การท่องเที่ยวจะต้องมีความสะดวกสบาย ปลอดภัย มีการบริการดูแลเป็นอย่างดี และระยะเวลาในการเดินทางท่องเที่ยวจะต้องไม่นานนัก เนื่องจากอาจจะเกิดความเมื่อยล้าขึ้นได้ สถานที่ท่องเที่ยวหรือกิจกรรมที่กลุ่มนี้สนใจ เช่น ไปเที่ยวชมโบราณสถาน ไปเที่ยวชมวัด ไปทำบุญเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าหัตถกรรม เป็นต้น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2559, หน้า 166) นอกจากนี้นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีสมรรถนะความพร้อมทางร่างกายระดับปกติและไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว (สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน และคณะ, 2564, หน้า 119-131) รวมทั้งยังมีความต้องการองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่สำคัญที่สุด คือความปลอดภัยของเมืองท่องเที่ยว (ราณี อธิชัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์, 2552, หน้า 236) ดังนั้นการเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดศรีสะเกษ นอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจแล้วยังต้องมีการเตรียมการ ที่ดีในด้านความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มความสะดวกและเสริมสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

นักท่องเที่ยวจะแสดงพฤติกรรมอย่างไรโดยหนึ่งออกมาจะต้องมีสาเหตุที่ทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นเสมอ ซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่สำคัญคือ ทฤษฎีของมาสโลว์ เมื่อนำมาประยุกต์เป็นแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยว โดยทั่วไปความต้องการในการท่องเที่ยวมักเริ่มต้นจากความต้องการตอบสนองร่างกาย หลังจากนั้นจะเป็นความต้องการด้านความตื่นตัวที่เน้นความปลอดภัย ตามด้วยความต้องการสร้างสัมพันธภาพ และความต้องการสร้างความ

ภาคภูมิใจ จากนั้นก็จะเป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองสู่ความต้องการขั้นสุดท้าย คือ ความต้องการความสมบูรณ์ ความสงบ และความสุข (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2559, หน้า 95-96) ซึ่งการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นการค้นหาหรือวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร เพื่อให้ทราบถึงลักษณะความต้องการและพฤติกรรมการท่องเที่ยว คำถามที่ได้จะช่วยให้งำหนดกลยุทธ์การตลาด ที่สามารถตอบสนองต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม คำถามที่ใช้ในการค้นหาลักษณะพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว คือ ใครอยู่ในตลาดเป้าหมาย (who) ผู้บริโภคซื้ออะไร (What) ทำไมผู้บริโภคจึงซื้อ (why) ใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อ (who) ผู้บริโภคซื้อเมื่อใด (when) ผู้บริโภคซื้อที่ไหน (where) และผู้บริโภคซื้ออย่างไร (how) (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, 2552, หน้า 142) และจากการสำรวจปัจจัยในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมี 8 ประการตามลำดับความสำคัญคือ 1) จะไปท่องเที่ยวที่ไหน 2) จะไปท่องเที่ยวเมื่อไร 3) จะไปท่องเที่ยวโดยทางใด 4) จะไปท่องเที่ยวกับใคร 5) จะไปเที่ยวนานเท่าไร 6) จะไปท่องเที่ยวเพื่อชมอะไร 7) จะไปพักผ่อนในสถานที่ประเภทไหน และ 8) จะไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่กี่วัน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2559, หน้า 104) ดังนั้นในการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ประยุกต์รายละเอียดการศึกษาด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ จากศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552, หน้า 142) กับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104) จำแนกออกเป็น 11 ประเด็น คือ 1) ความถี่ในการท่องเที่ยว 2) วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว 3) สถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดในการท่องเที่ยว 4) ช่วงเวลาของการท่องเที่ยว 5) ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว 6) พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยว 7) ค่า

ใช้จ่ายในการท่องเที่ยว 8) แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ 9) กิจกรรมที่ทำการท่องเที่ยว 10) รูปแบบการใช้จ่าย 11) อุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ใช้สำหรับการศึกษาด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุจะใช้ประเด็นการศึกษาเดียวกันกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย 10 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการเข้าถึง 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการจัดกิจกรรม 7) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 8) ด้านการประชาสัมพันธ์ 9) ด้าน

การประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 10) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและประยุกต์กรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) Dickman (1997) ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552, หน้า 142) และ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104) จึงสรุปเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการดำเนินการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 1

ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับผู้สูงอายุ

1. ด้านสถานที่
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
3. ด้านการเข้าถึง
4. ด้านความปลอดภัย
5. ด้านบุคลากร
6. ด้านการจัดกิจกรรม
7. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว
8. ด้านการประชาสัมพันธ์
9. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว
10. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ที่มา: ประยุกต์จากกรมการศาสนา (2557, น. 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66)

วัตถุประสงค์ที่ 2

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

1. ความถี่ในการท่องเที่ยว
2. วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว
3. สถานที่ท่องเที่ยวที่ดึงดูดในการท่องเที่ยว
4. ช่วงเวลาของการท่องเที่ยว
5. ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว
6. พาหนะที่ใช้ในการท่องเที่ยว
7. ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว
8. แหล่งข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ
9. กิจกรรมที่ทำการท่องเที่ยว
10. รูปแบบการใช้จ่าย
11. อุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่ใช้

ที่มา: ประยุกต์จากศิริวรรณ เสรีรัตน์ และ คณะ (2552, หน้า 142) กับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104)

ความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

1. ด้านสถานที่
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
3. ด้านการเข้าถึง
4. ด้านความปลอดภัย
5. ด้านบุคลากร
6. ด้านการจัดกิจกรรม
7. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว
8. ด้านการประชาสัมพันธ์
9. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว
10. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ที่มา: ประยุกต์จากกรมการศาสนา (2557, น. 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66)

วัตถุประสงค์ที่ 3

แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด
ที่มา: ผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (mixed method research) โดยนำการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ได้ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

พื้นที่ในการทำวิจัย

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 10 แห่ง โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นวัดที่มีพระพุทธรูปสำคัญ 2) เป็นวัดที่มีพระบรมสารีริกธาตุ 3) เป็นวัดที่มีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ, 2565, หน้า 4) ได้แก่ 1) วัดมหาพุทธาราม 2) วัดพระธาตุเรืองรอง 3) วัดพระธาตุสุพรรณหงส์ 4) วัดบ้านจาน 5) วัดปราสาทเยอเหนือ 6) วัดสำโรงเกียรติ 7) วัดภูดินแดง 8) วัดไพรพัฒนา 9) วัดสระกำแพงใหญ่ 10) วัดศรีบึงบูรพ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยใช้วิธีการได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive selection sampling method) (Taherdoost, 2016, pp. 18-26) ประกอบด้วยผู้แทนจาก 6 หน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน และสถานศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่างสำหรับศึกษาพฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุชาวไทยมีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้จากสูตรแบบไม่ทราบขนาดตัวอย่างของ Cochran (1953) ที่ระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาจำนวน 10 แห่ง โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวแบบโควตา (quota sampling size) แห่งละ 40 คน ใช้วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling method)

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการจัดทำร่างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุผู้วิจัยใช้วิธีการได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive selection sampling method) (Taherdoost, 2016, pp. 18-26) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ประกอบด้วยผู้แทนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สถานศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 1 คน ตัวแทนผู้สูงอายุศูนย์บริการทางสังคมจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 2 คน ตัวแทนพระสงฆ์ จำนวน 10 รูป และ

ตัวแทนชุมชนจำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

4. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการพิจารณาตรวจสอบและรับรองแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ผู้วิจัยใช้วิธีการได้มาด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง (purposive selection sampling method) (Taherdoost, 2016, pp. 18-26) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ วัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ศรีสะเกษ เจ้าคณะจังหวัด นายกษมาคมธุรกิจ การท่องเที่ยวจังหวัดศรีสะเกษ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน

เครื่องมือและการหาคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

1. แบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ประยุกต์กรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) จำแนกออกเป็น 10 ด้าน

2. แบบสอบถามพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวโดยประยุกต์รายละเอียดของแบบสอบถามจากศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552, หน้า 142) กับบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 104) จำแนกออกเป็น 11 ประเด็น และด้านความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยใช้ประเด็นการศึกษาเดียวกันกับการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา 10 ด้านของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66)

3. รายการประเด็นคำถามสำหรับการประชุมระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยได้สร้างรายการประเด็นคำถามเพื่อใช้ประกอบการระดมความคิดเห็นตามกรอบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) ร่วมกับ Dickman (1997) และฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) เป็นแกนหลัก รวมทั้งเพิ่มประเด็นคำถามซึ่งเป็นข้อค้นพบจากวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 เข้าร่วมด้วย

4. การหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยนำเครื่องมือทุกชนิดที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความตรงของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (index of item-objective congruence) (Rovinelli & Hambleton, 1976, pp. 1-35) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินศักยภาพ เท่ากับ 0.93 แบบสอบถาม เท่ากับ 0.98 และรายการประเด็นคำถามสำหรับการประชุมระดมความคิดเห็น เท่ากับ 0.80

5. ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือทุกชนิดตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะแล้ว จึงนำแบบประเมินศักยภาพไปทดลองใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่ใกล้เคียงเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach, 1951, pp. 297-334) แบบสอบถามสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.94 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จึงสามารถนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยจัดการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยใช้แบบประเมินศักยภาพร่วมกับการประชุมสนทนากลุ่ม

2. ผู้วิจัยขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามพฤติกรรมและความต้องการจากนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ทั้ง 10 แห่งๆ ละ 40 คน รวมจำนวน 400 คน

3. ผู้วิจัยจัดการประชุมระดมความคิดเห็น โดยใช้รายการประเด็นคำถามประกอบกับผลสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 เป็นเครื่องมือเพื่อจัดทำร่างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

4. ผู้วิจัยจัดการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาตรวจสอบและรับรองแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

2. ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3. ข้อมูลที่ได้จากการประชุมระดมความคิดเห็น ผู้วิจัยได้นำเสนอผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 เสนอต่อที่ประชุมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรับทราบ พร้อมเสนอรายการประเด็นคำถามให้ที่ประชุมวิเคราะห์ข้อมูล และระดมความคิดเห็นเพื่อสรุปเป็นมติแล้วร่วมกันจัดทำเป็นร่างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

4. ข้อมูลที่ได้จากการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิร่วมพิจารณาตรวจสอบและรับรองแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการวิจัย
ที่มา: ผู้วิจัย

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูง

อายุ จำนวน 10 แห่ง ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวม 10 ด้าน ผลการประเมินศักยภาพ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา
ในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว	\bar{x}	S.D.	ระดับศักยภาพ
1	วัดไพรพัฒนา	4.35	0.33	ค่อนข้างสูง
2	วัดสระกำแพงใหญ่	3.81	0.30	ค่อนข้างสูง
3	วัดมหาพุทธาราม	3.63	0.28	ค่อนข้างสูง
4	วัดบ้านจาน	3.47	0.17	ปานกลาง
5	วัดพระธาตุสุพรรณหงส์	3.38	0.18	ปานกลาง
6	วัดพระธาตุเรืองรอง	3.20	0.12	ปานกลาง
7	วัดศรีบึงบูรพ์	3.00	0.20	ปานกลาง
8	วัดสำโรงเกียรติ	2.77	0.17	ปานกลาง
9	วัดปราสาทเยอเหนือ	2.48	0.16	ค่อนข้างต่ำ
10	วัดภูดินแดง	2.16	0.14	ค่อนข้างต่ำ

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา วัดที่มีการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง จำนวน 3 แห่ง วัดที่มีการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 5 แห่ง และวัดที่มีการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ จำนวน 2 แห่ง

จากการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายুর่วมกับการประชุมสนทนากลุ่ม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษมีจุดเด่นเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ มีพระพุทธรูปสำคัญ เกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง วัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งยังมีจุดอ่อนในด้านความปลอดภัย ด้านสถานที่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึง และการบริการต่างๆ ที่มีอยู่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม นอกจากนี้ในด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรม

ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ยังพบว่า ไม่ได้มีการจัดการที่ดีเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สามารถรองรับการท่องเที่ยว เชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม

2. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.50 อยู่ในช่วงอายุ 60 - 64 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.50 มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 73.50 โดยมีระดับการศึกษาประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 46.00 ว่างานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 42.00 มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.00 มีบุตรหลานดูแล คิดเป็น

ร้อยละ 95.50 และมีภูมิสำเนาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 40.50

พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุพบว่า ส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวในแต่ละปีจำนวน 2 - 3 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 51.00 มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำบุญไหว้พระหรืออธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 32.50 นิยมเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 55.00 เดินทางมาท่องเที่ยวพร้อมกับครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 36.30

ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางท่องเที่ยวเลือกใช้รถยนต์ส่วนบุคคล คิดเป็นร้อยละ 74.00 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 500 - 1,000 บาทต่อวัน คิดเป็นร้อยละ 40.50 รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการท่องเที่ยวจากญาติหรือครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 36.70 กิจกรรมที่มักกระทำการมาท่องเที่ยว คือ ทำบุญไหว้พระ คิดเป็นร้อยละ 43.90 ใช้จ่ายผ่านเงินสด คิดเป็นร้อยละ 71.80 และไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว คิดเป็นร้อยละ 93.50

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ

ลำดับ	ด้านที่ประเมิน	x	S.D.	รายการความต้องการสูงสุดในแต่ละด้าน
1	ด้านความปลอดภัย	4.60	0.37	มีการตรวจคัดกรองควบคุมโรค (4.86)
2	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.54	0.41	สิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ (4.72)
3	ด้านสถานที่	4.50	0.42	สภาพแวดล้อมสวยงาม เงียบสงบ สะอาด ร่มรื่นและงดงาม (4.62)
4	ด้านการเข้าถึง	4.45	0.38	สภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว (4.70)
5	ด้านการจัดกิจกรรม	4.39	0.38	กิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุมีความหลากหลาย (4.64)
6	ด้านบุคลากร	4.33	0.43	เจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์และมีตรีที่ดี (4.53)
7	ด้านการประชาสัมพันธ์	4.32	0.41	มีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่ายสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ (4.44)
8	ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว	4.30	0.43	มีแผนผังและการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลัง (4.44)
9	ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.28	0.41	ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและให้การต้อนรับด้วยความเต็มใจ (4.33)
10	ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว	4.16	0.54	มีการแก้ไขปัญหาให้แก่การท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและถูกต้อง (4.30)

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการสูงสุดของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ ในแต่ละด้านและรายการที่ต้องการสูงสุดเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ลำดับที่ 1 ด้านความปลอดภัย ต้องการมีการตรวจคัดกรองควบคุมโรค ลำดับที่ 2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 3 ด้านสถานที่ ต้องการสภาพแวดล้อมสวยงาม เงียบสงบ สะอาด ร่มรื่นและงดงาม ลำดับที่ 4 ด้านการเข้าถึง ต้องการสภาพของถนนเอื้ออำนวยต่อการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ลำดับที่ 5 ด้านการจัดกิจกรรม ต้องการกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ

มีความหลากหลาย ลำดับที่ 6 ด้านบุคลากร ต้องการเจ้าหน้าที่มีมนุษยสัมพันธ์ และมีตรีที่ดี ลำดับที่ 7 ด้านการประชาสัมพันธ์ ต้องการมีสื่อประชาสัมพันธ์ที่เข้าใจง่ายสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ ลำดับที่ 8 ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ต้องการมีแผนผังและการกำหนดจุดท่องเที่ยวตามลำดับก่อนหลัง ลำดับที่ 9 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและให้การต้อนรับด้วยความเต็มใจ และลำดับที่ 10 ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว ต้องการมีการแก้ไขปัญหาให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วและถูกต้อง

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ จากการประชุมระดมความคิดเห็นโดยใช้รายการประเด็นคำถามประกอบกับผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 - 2 สามารถสังเคราะห์และการพิจารณาตรวจสอบรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีความจำเป็นเร่งด่วน ต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงรุก สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีของจังหวัด และทำนุบำรุงศาสนา ยกกระดับศักยภาพบุคลากรภาคการท่องเที่ยว กำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินภายในแหล่งท่องเที่ยว สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนให้มีส่วนร่วม ในทุกๆ ด้าน และพัฒนาการจัดการข้อมูลเพื่อ การจัดการท่องเที่ยวและบริการที่ครบวงจร โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านสถานที่ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนากำหนดเขตการใช้พื้นที่ภายในวัด โดยจำแนกตามบทบาทหน้าที่ที่เป็น 3 เขต ดังนี้

เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตธรณีสงฆ์ ปรับปรุงภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแห่ง ตลอดจนปรับปรุงสภาพแหล่งท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตย์ (universal design) เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในทุกจุด

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการจัดทำทางลาด ราวจับ พยุงตัว ห้องสุขา ที่จอดรถ ที่นั่งพัก จัดเตรียมรถเข็นไว้บริการ รวมทั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยว และจัดทำป้ายสัญลักษณ์ สื่อความหมาย และเอกสารแสดงข้อมูลสถานที่ที่มีขนาดตัวอักษร ทำให้ผู้สูงอายุอ่านได้ชัดเจน

3. ด้านการเข้าถึง ควรปรับปรุงสภาพผิวถนนให้สมบูรณ์ จัดรถบริการรับส่งเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายเตือนสภาพเส้นทางที่มีขนาดและสีเป็นสากล ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ บนถนนสายหลักและถนนสายรอง ในตำแหน่งที่เหมาะสมสามารถมองเห็นได้ชัดเจน

4. ด้านความปลอดภัย ควรจัดให้มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค เช่น จัดให้มีเจ้าหน้าที่ อสม.หมู่บ้านประจำจุดตรวจคัดกรองโรคและบริการแอลกอฮอล์ตามจุดต่างๆ จัดให้มีชุดรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน หรือชุด อปพร. ประจำในแหล่งท่องเที่ยว ติดตั้งกล้องวงจรปิด มีระบบสัญญาณเตือนภัย มีห้องปฐมพยาบาล และจัดอบรมการปฐมพยาบาลให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

5. ด้านบุคลากร ควรจัดฝึกอบรมภาคีที่มีความสามารถน่าเที่ยว รวมทั้งเป็นผู้นำพิธีกรรมทางศาสนาได้ ตลอดจนฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้เป็นเจ้าบ้านที่ดีคอยช่วยเหลือและบริการแก่นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ควรจัด

ตั้งชมรมอาสาสมัครสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุโดยเฉพาะเพื่อสร้างความประทับใจ และเพิ่มโอกาสให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจมาเที่ยวซ้ำในอนาคต

6. ด้านการจัดกิจกรรม ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยการนำเอาประเพณีและกิจกรรมต่างๆ เช่น ฮีตสิบสองคองสิบสี่ นุ่งผ้าไทยใส่บาตร ชมตลาดโบราณ ทำบุญปล่อยนกปล่อยปลา ปฏิบัติธรรม เป็นต้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะส่งผลให้ใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวได้นานมากขึ้น

7. ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ควรจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวตามประเพณีตลอดทั้งปีเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า และแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรจัดทำโปรแกรมที่เป็นเอกลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น และจัดทำแผนผังกำหนดจุดท่องเที่ยว

8. ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับผู้สูงอายุที่จัดทำโดยองค์กรต่างๆ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ใน

ทุกรูปแบบ จัดรูปแบบการเข้าถึงข้อมูลผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR code) และจัดทำวิดีโอนำเสนอกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยว สัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง

9. ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยว เช่น สถิตินักท่องเที่ยว สถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว หมายเลขโทรศัพท์ ผู้ประสานงานของวัดหรือบริการต่างๆ แล้วเผยแพร่ให้กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวของวัดประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

10. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมตามหลัก บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ในทุกกิจกรรม เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เป็นต้น

ภาพที่ 3 การประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำร่างแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ
ที่มา: ผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยข้างต้น สามารถอภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัย ดังนี้

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 10 แห่ง จากการประเมินศักยภาพทั้ง 10 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่ 2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 3) ด้านการเข้าถึง 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านบุคลากร 6) ด้านการจัดกิจกรรม 7) ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว 8) ด้านการประชาสัมพันธ์ 9) ด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 10) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง 3 แห่ง ระดับปานกลาง 5 แห่ง และระดับค่อนข้างต่ำ 2 แห่ง อย่างไรก็ตาม วัดทุกแห่งยังจำเป็นต้องมีการพัฒนาปรับปรุงศักยภาพให้เกิดความเหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว กลุ่มผู้สูงอายุ เนื่องจากนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เป็นกลุ่มพิเศษมีข้อจำกัดมากกว่าวัยหนุ่มสาว ซึ่งศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้ง 10 ด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศาสนา (2557, หน้า 14-23) Dickman (1997) และ ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2554, หน้า 66) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของมนชนก จุลสิกขี (2562, หน้า 203-210) พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในพื้นที่ของวัดมี 4 องค์ประกอบ คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัย และด้านการสนับสนุน ถือเป็น การส่งเสริมให้แต่ละวัดมีศักยภาพและที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์วัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

2. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ด้าน

พฤติกรรม นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวใน แต่ละปีจำนวน 2 - 3 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำบุญไหว้พระหรืออธิษฐานขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นิยมเดินทางในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เดินทางมาท่องเที่ยวพร้อมกับครอบครัว ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการเดินทาง ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ย 500 - 1,000 บาทต่อวัน รับรู้ข้อมูลข่าวสารในการท่องเที่ยวจากญาติหรือครอบครัว กิจกรรมที่ทำในการท่องเที่ยว คือ ทำบุญไหว้พระ ใช้จ่ายผ่านรูปแบบเงินสด และไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของนะภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงแพ้ง (2564, หน้า 90-103) พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ที่เดินทางเยี่ยมชมพุทธสถานของจังหวัดร้อยเอ็ดเดินทางท่องเที่ยวกับสมาชิกในครอบครัวหรือกับเครือญาติ โดยใช้อัตโนมัติส่วนตัวในการเดินทาง ช่วงเวลาในการเดินทางท่องเที่ยว คือ วันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ รับรู้ข้อมูลการท่องเที่ยวจากบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อน และเลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงของจังหวัด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาภรณ์ ประสงค์ทัน และคณะ (2564, หน้า 119-131) พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือในการเดินทางท่องเที่ยว สำหรับด้านความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านความปลอดภัย รองลงมา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านสถานที่ ส่วนความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการเข้าถึง ด้านการจัดกิจกรรม ด้านบุคลากร ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน และด้านการประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของราณี อิศัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงค์ (2552, หน้า 236) พบว่า

ความต้องการของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวเห็นว่าสำคัญที่สุด คือ ความปลอดภัยของเมืองท่องเที่ยว อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2559, หน้า 95-96) ที่ได้ทำการศึกษาตามทฤษฎีของมาสโลว์ ซึ่งสรุปได้ว่า โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวมีความต้องการในการท่องเที่ยวจากการตอบสนองของร่างกาย ต้องการความตื่นเต้นที่เน้นความปลอดภัย ต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพ ต้องการสร้างความภาคภูมิใจ และความต้องการขั้นสุดท้าย คือ ต้องการความสมบูรณ์ ความสงบ และความสุข ดังนั้นพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ได้ศึกษาจะส่งผลทำให้สามารถกำหนดนโยบายและวางแผนบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ จากการประชุมระดมความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยผ่านรายการประเด็นคำถามประกอบกับผลการศึกษาวัดฤประสงค์ที่ 1 - 2 สามารถสังเคราะห์ รวมทั้งการพิจารณาตรวจสอบรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แนวทางพัฒนาตามลำดับความสำคัญเร่งด่วน ดังนี้ 1) ควรจัดให้มีมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรค มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ติดตั้งกล้องวงจรปิด มีระบบสัญญาณเตือนภัย มีห้องปฐมพยาบาล และจัดอบรม การปฐมพยาบาลให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 2) ควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ จัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 3) ควรมีการกำหนดเขตการใช้พื้นที่อย่างชัดเจน เช่น เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และธรณีสงฆ์

ปรับปรุงภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม รวมทั้ง สภาพแหล่งท่องเที่ยวตามหลักอารยสถาปัตยกรรม (universal design) 4) ควรปรับปรุงสภาพผิวถนน ให้สมบูรณ์ จัดรถบริการรับส่ง ติดตั้งป้ายบอกทาง ป้ายเตือนสภาพเส้นทางที่มีขนาดและสีเป็นสากล ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บนถนนสายหลักและถนนสายรอง 5) ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ตลอดจนเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมจะส่งผลให้ใช้เวลาอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวได้นานมากขึ้น 6) ควรจัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ให้มีความสามารถนำเที่ยว และเป็นผู้นำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้เป็นเจ้าบ้านที่ดี จัดตั้งชมรมอาสาสมัครสำหรับให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ 7) ควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับผู้สูงอายุ ที่จัดทำโดยองค์กรต่างๆ ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ในทุกรูปแบบ จัดรูปแบบการเข้าถึงข้อมูลผ่านระบบคิวอาร์โค้ด (QR Code) และจัดทำวิดีโอแนะนำกิจกรรมต่างๆ ที่น่าสนใจสัปดาห์ละ 2 - 3 ครั้ง 8) ควรจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยวตามประเพณีตลอดทั้งปีเพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรจัดทำโปรแกรมที่เป็นเอกลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น และจัดทำแผนผังกำหนดจุดท่องเที่ยว 9) ควรจัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมตามหลักบวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อร่วมกันพัฒนา ด้าน การท่องเที่ยว เปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ในทุกกิจกรรม 10) หน่วยงานภาครัฐควรจัดตั้ง ศูนย์ประสานงานเพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการท่องเที่ยวแล้วเผยแพร่ให้กับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ควรจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวเพื่อประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน แนวทางพัฒนาดังกล่าว จะทำให้เกิดทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเกิดความประทับใจและตัดสินใจกลับมาเที่ยวซ้ำอีก รวมทั้งบอกต่อไปยังนักท่องเที่ยวคนอื่นๆ ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้อง กับงานวิจัยของปวีณา งามประภาสม (2560, หน้า 177-109) พบว่าแนวทางที่จะทำให้การท่องเที่ยวของชุมชนเกาะหลวงเกิดศักยภาพและสามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุได้ ควรมีการดำเนินงาน ดังนี้ 1) พัฒนา ปรับปรุง สถานที่แหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้อย่างเต็มศักยภาพ เช่น การสร้างราวจับในแหล่งท่องเที่ยว การสร้างราวจับในสุขา เป็นต้น 2) ส่งเสริมให้มีการจัดอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกด้าน การรักษาพยาบาล และชุดปฐมพยาบาลที่มีคุณภาพ 3) ส่งเสริมให้คณะกรรมการท่องเที่ยวได้มีโอกาสเข้าร่วมอบรม เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในหน่วยงานต่างๆ 4) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเป็นหลัก 5) ส่งเสริมให้ชุมชนมีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ที่เป็นของชาวบ้านที่มีการบริการความสะดวกสบายสำหรับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มอายุทั้งในเรื่องของที่พัก อาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงแหล่งกิจกรรม 6) จัดรถบริการรับส่งนักท่องเที่ยวไปยังที่พักโฮมสเตย์หรือไปยังแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มเติม และสอดคล้องกับงานวิจัย ของนะภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงเพ็ง (2564, หน้า 90-103) พบว่า แนวทางการพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ดสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ดังนี้ 1) ควรส่งเสริมและพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยว

มีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น 2) ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 3) ภาครัฐและเอกชน ควรให้ความร่วมมือในการพัฒนาสภาพถนนให้สะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 4) เอกชนที่เป็นเจ้าของที่พัก ควรปรับปรุงและพัฒนาที่พักให้เหมาะสมและปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ 5) ภาครัฐและเอกชน ควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่มีลักษณะพิเศษและแปลกใหม่ สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของจังหวัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

1. แหล่งท่องเที่ยวควรนำแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
2. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน
3. หน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัด ศรีสะเกษเพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวให้น่าสนใจและมีกิจกรรมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาสมรรถนะบุคลากร

ทางการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่ม
ผู้สูงอายุทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และ
ภาคประชาชนในจังหวัดศรีสะเกษ

3. ควรมีการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด
การท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดศรีสะเกษ
เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว
กลุ่มผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2557). *แนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญ
ในมิติทางศาสนา ปี 2557*. กรมการศาสนา.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). *การส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยวความสนใจพิเศษ*. การท่องเที่ยว
แห่งประเทศไทย.
- จิราวดี รัตนไพฑูรย์ชัย. (2557). *ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ: โอกาสใหม่ไทย เด็บโตรับ AEC*. [http:// www.
itd.or.th/th/ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ](http://www.itd.or.th/th/ตลาดนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ).
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2554). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดาร์รัตน์ ภูธร. (2563). RT Phone Home ถึงเวลาท่องเที่ยวอย่างใส่ใจ. *จตุสารวิชาการการท่องเที่ยว
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*, 6(1), 69-71.
- ชนพล พรหมสูงษ์. (2562). เส้นทางท่องเที่ยวในมิติศาสนาบนถนนเขาวราช. *วารสารสายตรงศาสนา*,
16(5), 38-42.
- นะภาพร ทาระอาธร และศิริวรรณ กวงเพ็ง. (2564). ความพร้อมของจังหวัดร้อยเอ็ดสู่การเป็นแหล่งท่อง
เที่ยวเชิงพุทธศาสนาสำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 40(1), 90-103.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2559). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว (Tourist Behavior)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). ห้างหุ้นส่วน
จำกัด เพรินซ์ฮาลวง พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประเมษฐ์ พิษณุพันธ์เดชา. (2561). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮองกงที่มีอิทธิพล
ต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปวีณา งามประภาสม. (2560). การศึกษาศักยภาพและการเตรียมความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว
ชุมชนสำหรับผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมาะหลวง อำเภอ
แม่เมาะ จังหวัดลำปาง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*,
8(2), 177-190.
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (2559). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว
กลุ่มประชาคมเกษียณ จังหวัดกาญจนบุรี*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10(21), 35-43.
- ภารดี นานาศิลป์. (2558). *แกนความรู้การพยาบาลผู้สูงอายุ: ผู้สูงอายุคือใคร อายุ หรือ ปัจจัยใดช่วย
กำหนด*. *พยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 42(พิเศษ), 156-162.
- มนชนก จุลสิกข์. (2562). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี*. *วารสาร
วิทยาการจัดการปริทัศน์*, 21(2), 203-210.

- ราณี อธิชัยกุล และชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2552). *การส่งเสริมการท่องเที่ยวผู้สูงอายุจากทวีปยุโรปสู่ประเทศไทย*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่ (marketing management) ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี 2552*. บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2555). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. คลังน่านาวิทยา.
- สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. (2565). *แผนพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ.2561 - 2565 (ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2565)*. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ. (2565). *แบบรายงานแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนาของจังหวัดศรีสะเกษ*. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดศรีสะเกษ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564*. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน, ครินธร ฐานันดรสุข และसानนิตย์ เจริญบุญประเสริฐ. (2564). การท่องเที่ยวผู้สูงอายุ: การสำรวจข้อจำกัดทางการท่องเที่ยว กิจกรรมนันทนาการและความตั้งใจในการเดินทางท่องเที่ยว. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก*, 10(1), 119-131.
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling techniques*. Wiley.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Dickman, S. (1997). *Tourism: An introductory text*. Holder Education.
- Rovinelli, R.J. & Hambleton, R.K. (1976). *On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test Item validity*. American educational research association. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED121845.pdf>.
- Taherdoost, H. (2016). Sampling methods in research methodology; How to choose a sampling technique for research. *International Journal of Academic Research in Management (IJARM)*, 5(2), 18-27.